

Verslag van de jury voor de VVNK-scriptieprijs 2022

De jury voor de scriptieprijs voor dit jaar werd gevormd door Kees van der Geer (freelance kunsthistoricus), Agnes Groot (voormalig docent Kunstgeschiedenis aan de Vrije Universiteit), Jan Jaap Heij (oud-conservator Drents Museum Assen), Annemiek Rens (hoofdconservator Drents Museum Assen), Lieske Tibbe (voormalig docent aan de Radboud Universiteit Nijmegen) en Suzanne Veldink (hoofd museale zaken Museum Panorama Mesdag). Tijdens het beoordelingstraject heeft de oorspronkelijke voorzitter Lieske Tibbe deze taak vanwege ziekte tijdelijk moeten overdragen aan Jan Jaap Heij.

Dat de commissie dit jaar werd uitgebreid had te maken met het aantal scripties dat werd ingediend, namelijk zes bachelor-scripties en zeven master-scripties. Een verheugend aantal dat ongetwijfeld te danken was aan de termijn waarop deelnemers hun scriptie konden indienen. Vanwege de beperkingen om onderzoek te doen tijdens de COVID-pandemie werd de termijn van inzending verlengd met één jaar, waardoor scripties in aanmerking kwamen die werden voltooid tussen 1 oktober 2019 en 1 oktober 2022. Daardoor kon één scribe met zowel een bachelor- als een masterscriptie deelnemen. De inzendingen kwamen van verschillende universiteiten: de Universiteiten van Amsterdam, Groningen, Leiden, Leuven en Utrecht en van de Open Universiteit. De onderwerpen en de gekozen invalshoeken liepen zeer uiteen. Dat maakte de beoordeling niet makkelijk, maar de jury meent dat zij er toch goed is uitgekomen.

De bachelorscripties

Chris den Engelsman, Universiteit Utrecht:

M.C. Eschers vorming aan de kunstnijverheidsopleiding in Haarlem.

De auteur onderzocht de invloed van de opleiding van Escher in de jaren 1919-1921 aan de School voor Bouwkunde, Versierende Kunsten en Kunstambachten in Haarlem op zijn oeuvre. Op deze school werd in die jaren veel nadruk gelegd op het ontwerpen op basis van een geometrisch patroon. Geometrische patronen kenmerken ook Eschers werk, vooral het latere, maar hoe direct hij door dit onderwijs beïnvloed werd, blijft in de scriptie enigszins in het midden.

Vera van Piggelen-Schwerzel, Open Universiteit:

De Nederlandse inzending naar de Biënnale van Venetië in 1950. Tegen de stroom in.

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar de totstandkoming en samenstelling van de Nederlandse inzending naar de Biënnale van Venetië in 1950. Dit jaartal lag eigenlijk buiten de periode van onderwerpen die in aanmerking komen voor mededinging naar de scriptieprijs. Maar omdat het onderzoek kunstenaars betrof die wel tot de VVNK-periode gerekend konden is deze inzending toch in haar beoordeling mee te nemen. De jury vond het een interessant en goed gedocumenteerd verhaal, maar had wel graag iets meer willen lezen over de toedracht bij andere biennales.

Emma Verweij, Rijksuniversiteit Leiden:

Op het Breukvlak van een Eeuw. Gerrit Willem Dijsselhof en zijn stijlkeuzes in de Dijsselhofkamer.

In deze scriptie staat de vraag centraal hoe en waarom Dijsselhof van stijl veranderde na de verplaatsing van de Dijsselhofkamer rond 1900. Een interessante vraagstelling, die echter wel iets systematischer behandeld had mogen worden.

Wannes Wets, Katholieke Universiteit Leuven:

Tracing the Florentine circle. Een kunsthistoriografisch onderzoek naar de Florentijnse contacten van André Jolles (1874-1946) en Aby Warburg (1866-1929).

Een wat ongewone onderwerpkeuze, die echter zeker interessant is vanwege het belang van de sociale contacten van André Jolles, die rond 1900 behalve met Warburg o.a. ook bevriend was met Johan Huizinga en Jan Veth. Iets meer achtergrondinformatie over de beide hoofdrolspelers had er van de jury wel bij gemogen.

Emma Stuurman, Universiteit van Amsterdam:

“Puisten, knobbels, uitwassen en bochels”: De receptie en canonvorming van de art nouveau in Nederland.

De jury is onder de indruk van de reikwijdte van het onderzoek en waardeert het dat de auteur de relatie heeft gelegd met de veldtheorie van Pierre Bourdieu. Aan de hand van tentoonstellingen, vakliteratuur en krantenartikelen wordt de waardering voor de Nederlandse Art Nouveau getraceerd vanaf het boek *De nieuwe richting in de kunstnijverheid in Nederland* van Jo de Jong (1929) tot en met de tentoonstelling (met catalogus) *Art Nouveau in Nederland* in het Gemeentemuseum Den Haag (2018). De scriptie is prettig leesbaar, al bevat hij wel hier en daar wat onzorgvuldige formuleringen en incorrecte verwijzingen naar afbeeldingen. Vooral vanwege de ambitieusheid van het onderzoek, dat naar de mening van de jury uitgaat boven wat men van een bachelor-scriptie mag verwachten, is aan deze scriptie de tweede prijs toegekend.

Bert-Jaap Koops, Universiteit van Amsterdam:

Alma wie? Lourens Alma Tadema-tentoonstellingen en de canon van de Nederlandse 19^e - eeuwse schilderkunst.

De auteur heeft onderzoek gedaan naar de reputatiecurve van Tadema, niet alleen vanuit historiografisch perspectief, maar ook in het licht van de voortdurende discussie over canon en canonvorming. Hij heeft geprobeerd antwoorden te vinden op de vraag in welke mate Lourens Alma-Tadema is gecanoniseerd in Nederland en welke rol tentoonstellingen daarbij hebben gespeeld naast de kunsthistorische literatuur. Meest opvallend is de toegepaste methode, vooral dankzij de lijstjes en statistieken. Door een kwantitatieve waardering aan bepaalde elementen toe te kennen (bijvoorbeeld het aantal illustraties en bladzijden in handboeken) en dit systematisch uit te werken, ontstaat een mooie onderbouwing van de positie van Alma-Tadema in de canon van de Nederlandse negentiende-eeuwse schilderkunst. Detail: de auteur telde zelfs het aantal straatnamen dat er in ons land naar de kunstenaar is vernoemd. Het geheel is prettig leesbaar en bevat hooguit hier en daar wat

onduidelijkheden in de noten. Deze scriptie is volgens de jury unaniem een eerste prijs waard, vooral ook door de zeer originele onderzoeksmethode.

De masterscripties

Tiny Jacobs-Brouwer, Open Universiteit:

Ambacht en bezieling. Het atelier van de Arnhemse beeldhouwer Gijs Jacobs van den Hof (1889-1965).

Studies naar beeldhouwers komen niet zo vaak voor. De auteur heeft een methode beschreven om via een soort matrix vier essentiële functies en de bijbehorende processen van en in een beeldhouwersatelier te bestuderen. Zoals de scribent ook zelf al aangeeft, heeft ze in het kader van deze scriptie niet kunnen nagaan in hoeverre het atelier van Jacobs van den Hof vergelijkbaar was met andere (Nederlandse) beeldhouwersateliers. Af en toe een verwijzing naar en/of afbeelding van een ander atelier zou echter wellicht toch duidelijker hebben kunnen maken of haar matrix ook elders bruikbaar is.

Nina Reid, Universiteit van Amsterdam:

Grensoverschrijdend. De critici van De Nieuwe Gids als spreekbuis voor de moderne Franse en Belgische kunst. In 1885 kwam met de oprichting van *De Nieuwe Gids* een nieuwe generatie critici aan het woord, met als belangrijkste Jan Veth en Willem Witsen. In deze scriptie wordt nagegaan hoe zij aandacht besteedden aan de avant-gardekunst uit met name België en Frankrijk en hoe het publiceren over deze kunst hen in staat stelde zich te profileren als moderne, radicale denkers over kunst. De jury had wel graag willen weten in hoeverre er een relatie is aan te geven tussen de recensies van de besproken kunstenaars en hun eigen werk.

Maike Rikhof, Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit:

A "Well-Known Unknown". The Critical and Artistic Reception of Paul Cézanne in the Netherlands, 1890-1930.

Paul Cézanne geldt tegenwoordig onbetwist als een van de 'aartsvaders' van de moderne schilderkunst, maar bij het grote publiek is hij lang vrij onbekend gebleven. In deze scriptie wordt getraceerd hoe in Nederland tegen Cézanne werd aangekeken vanaf 1890, toen er voor het eerst werk van hem was te zien bij Les XX in Brussels, tot 1930, toen er liefst 11 werken van hem werden opgenomen in de belangrijke tentoonstelling 'Van Gogh en zijn tijdgenoten' in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Daarbij is vooral gekeken naar recensies in de pers en naar de aanwezigheid van zijn werk in particuliere verzamelingen. Voor veel lezers zal het verrassend zijn te vernemen dat er tussen 1906 en 1920 diverse werken van Cézanne in het Rijksmuseum hebben gehangen, als bruikleen uit een van die verzamelingen. Goed geschreven en gedocumenteerd betoog, maar de jury had wel iets meer willen lezen over de rol van de kunsthandel.

Emma Verweij, Rijksuniversiteit Leiden: *Art Abroad: Modern Dutch Sculpture in Paris. Exploring a Dutch sculpture in Paris through Joseph Mendes da Costa, Siegfried Bing and Alexandre Bigot.*

In de scriptie is nagegaan hoe beeldhouwer Joseph Mendes da Costa, kunsthandelaar Siegfried Bing en ceramist Alexandre Bigot hebben bijgedragen aan een transnationale

culturele uitwisseling, aan de hand van de sculptuur van een aapje van Mendes uit de collectie van het Kunstmuseum Den Haag. Dit aapje werd door Bing in zijn befaamde galerie 'L'Art Nouveau' in Parijs geëxposeerd, waarna er door Bigot een ceramische versie van in de handel werd gebracht. Gezien het feit dat het uitgangspunt slechts één klein sculptuurtje was, vond de jury dat de titel meer suggereerde dan werd waargemaakt en tevens dat het wel erg speculatief is om te stellen dat de betrokkenen vanuit een bewuste strategie handelden.

De jury is na ampele beraadslagingen gekomen tot de keuze van de volgende winnaars: de eerste prijs gaat naar Mart Franken, de tweede naar Laura Lubbers. Maar omdat de jury ook vond dat de scriptie van Alexandra Kostromina en Louise Bjeldbak Henriksen erg goed was en maar net tekort kwam voor een eerste of tweede prijs, wil ze deze graag belonen met een eervolle vermelding.

Alexandra Kostromina en Louise Bjeldbak Henriksen, Rijksuniversiteit Groningen:

Artistic interrelationships of the European Avant-Garde in the Interwar Period: Utopia and Space in the work of El Lissitzky, László Moholy-Nagy, Friedrich Vordemberge-Gildewart and Theo van Doesburg.

De jury was onder de indruk van de zeer ambitieuze opzet van deze scriptie en wil dat graag met een eervolle vermelding belonen. Hoewel de theorieën van deze vier kunstenaars nogal wazig en multi-interpretabel zijn, zijn de twee scribenten er goed in geslaagd te verwoorden waar het hen om ging. Met name is goed beschreven wat het begrip ruimte voor deze kunstenaars betekende en hoe zij dat ook in een 'plat' schilderij probeerden uit te beelden. Aan de hand van vier schilderijen in het Gemeentemuseum Den Haag (van elke kunstenaar één) wordt dat verder uitgediept. De scriptie is goed gedocumenteerd en goed leesbaar. Wel vroeg de jury zich af of hun ideeën niet met iets meer afstand en relativering hadden moeten worden bekeken en miste men enkele publicaties in de gebruikte literatuur.

Laura Lubbers, Universiteit van Amsterdam:

Hendrik Wijdeveld en de stedeloze stad (1918-1962). Een utopie in perspectief.

De architect Hendrik Theodoor Wijdeveld (1885–1987) werkte bijna zijn hele leven aan een utopie, waarvoor hij de benaming 'stedeloze stad' bedacht en waaraan hij vorm gaf in schetsen, teksten en maquettes. Deze scriptie plaatst deze utopie in een internationale context en toont aan dat Wijdeveld deel uitmaakte van een internationaal netwerk van kunstenaars en denkers die zich bezighielden met de toekomst van de steden. Het ingewikkelde onderwerp is helder beschreven en wordt het met de juiste relativering behandeld, al had de vraagstelling wel iets scherper geformuleerd mogen worden. Dat in de epiloog van de scriptie het New Babylon-project van Constant erbij wordt betrokken, werd door de jury gewaardeerd. Aan deze scriptie is de tweede prijs toegekend.

Mart Franken, Open Universiteit:

Architect Jan van Hardeveld (1891-1953) en zijn positie in de (katholieke) bouwkunst in de eerste helft van de 20ste eeuw. Bogen op (on)buigzaamheid?

In deze scriptie wordt nagegaan wat de plaats van de architect Jan van Hardeveld (1891-1953) is geweest binnen de 20ste-eeuwse Nederlandse bouwkunst. Van Hardeveld is tamelijk onbekend gebleven, hoewel hij een behoorlijk omvangrijk oeuvre op zijn naam heeft staan. De scribent heeft zich geconcentreerd op Van Hardevelds polemische rol als publicist in (katholieke) architectuurtijdschriften, waarbij hij zich keerde tegen de monopoly-positie van de traditionalistische 'Delftse School' binnen de katholieke bouwkunst. Om het belang van Van Hardeveld verder te verduidelijken heeft de auteur een oeuvrecatalogus van diens bouwwerken samengesteld, hetgeen een forse klus moet zijn geweest. Het is dan ook verheugend dat dit heeft geleid tot een uitgave over Van Hardeveld in de bekende BONAS-boekenreeks. Vooral dankzij de grondigheid van het onderzoek, dat hopelijk leidt tot een groter bekendheid van Van Hardeveld, heeft de jury aan deze scriptie de eerste prijs toegekend.

12 januari 2023.

De jury voor de VVNK-scriptieprijs 2022:

Kees van der Geer MA

Drs. Agnes Groot

Drs. Jan Jaap Heij

Annemiek Rens MA

Dr. Lieske Tibbe

Drs. Suzanne Veldink